

Πρώτη Ενότητα

Οι εξελίξεις στην Ευρώπη κατά τους Νεότερους Χρόνους (μέσα 15^{ου} αιώνα – αρχές 19^{ου} αιώνα)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.

Η Αναγέννηση και η Θρησκευτική Μεταρρύθμιση

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Ειδικό διδακτικό στόχοι:

Οι μαθητές επιδιώκεται:

1. Να γνωρίσουν για πρώτη φορά τους όρους Αναγέννηση, Ουμανισμός και Θρησκευτική Μεταρρύθμιση και να κατανοήσουν, έστω και σε γενικές γραμμές, το περιεχόμενό τους. Αυτό είναι δυνατό να επιτευχθεί με την παράθεση τόσο της σχέσης των όρων μεταξύ τους, όσο και της επισήμανσης των δομικών τους διαφορών (θρησκευτικό-κοσμικό φαινόμενο, πολιτιστικό-κοινωνικό γεγονός).
2. Να μάθουν τους κύριους εκπροσώπους της Αναγέννησης και της Θρησκευτικής Μεταρρύθμισης.
3. Να κατανοήσουν, όσο είναι αυτό δυνατό, τη σημασία της Αναγέννησης και της Θρησκευτικής Μεταρρύθμισης για την κατοπινή εξέλιξη της Ευρώπης και του κόσμου γενικότερα.

Στην ενότητα επιχειρείται μία σύντομη παρουσίαση της Αναγέννησης και της Προτεσταντικής Μεταρρύθμισης. Πρόκειται για δύο ιστορικά φαινόμενα καθοριστικής σημασίας για τον πολιτισμό της Ευρώπης. Με την Αναγέννηση, στην οποία σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν αρκετοί Έλληνες λόγιοι που κατέφυγαν στη Δύση μετά την Άλωση (1453), προβλήθηκε η αρχαιότητα ως θεμέλιο του ευρωπαϊκού πολιτισμού, γεγονός που είχε ως απώτερη συνέπεια

την υιοθέτηση της αρχαιοελληνικής γραμματείας από την ευρωπαϊκή λογιόσυνη. Έτσι, η κατά κόσμον σοφία κατέστη το αντίπαλο δέος της παπικής αυθεντίας και συνετέλεσε στην αμφισβήτηση της παπικής κυριαρχίας στον πνευματικό κόσμο της Ευρώπης. Η κυριότερη έκφανση αυτής της αμφισβήτησης υπήρξε η Προτεσταντική Μεταρρύθμιση, η οποία απέσπασε από τον παπικό έλεγχο ένα μεγάλο τμήμα της δυτικής και της βόρειας Ευρώπης. Η σημερινή Ευρώπη και κυρίως τα πνευματικά και θρησκευτικά της χαρακτηριστικά σμιλεύθηκαν από την Αναγέννηση και τη Μεταρρύθμιση.

Σχολιασμός πηγών και εικόνων

Πηγή 1. Ο Δον Κιχώτης, ο διάσημος ήρωας του Θερβάντες, χαρακτηρίζεται από τα ευγενή ιπποτικά του αισθήματα, τα οποία όμως αδυνατεί να πραγματοποιήσει. Το έργο σατιρίζει την ιπποτική ηθική, η οποία ξεπερνιέται από τον άνθρωπο της ώριμης Αναγέννησης.

Πηγή 2. Απολογία του Μαρτίνου Λούθηρου για τη Μεταρρύθμισή του, την εναντίωση δηλαδή στην απόλυτη εξουσία του Πάπα. Αρνείται να αναγνωρίσει το αλάθητο του Πάπα, στηριζόμενος στα ιστορικά παραδείγματα του παρελθόντος, όταν πολλοί Πάπες έσφαλαν. Ο Λούθηρος δίνει απόλυτη αξία στην ερμηνεία της Αγίας Γραφής, όπως και στο σύνολό του ο προτεσταντικός κόσμος μέχρι σήμερα.

Εικόνα 1. Ο Έρασμος (1466-1536 μ.Χ.) υπήρξε ένας από τους πλέον διαπρεπείς Ευρωπαίους φιλολόγους στα χρόνια της Αναγέννησης. Ο Ολλανδός ανθρωπιστής και θεολόγος ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τα φιλολογικά προβλήματα της έκδοσης της Καινής Διαθήκης στα λατινικά και τα ελληνικά, προκαλώντας την αντίδραση της Παπικής Εκκλησίας.

Εικόνα 2. Ο Γαλιλαίος (1564-1642 μ.Χ.) υπήρξε ο διασημότερος αστρονόμος της Αναγέννησης. Βελτίωσε το τηλεσκόπιο, εφύρε το θερμόμετρο και αναδιατύπωσε τη θεωρία περί του ηλιοκεντρικού συστήματος, που είχε πρώτος διατυπώσει ο Αρίσταρχος ο Σάμιος (3^{ος} αιώνας π.Χ.). Για τη θεωρία του αυτή διώχθηκε από την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία και αναγκάστηκε να την αποκρηύξει γονατιστός, μπροστά στην Ιερά Εξέταση.

Εικόνα 3. Ο Λούθηρος (1483-1546 μ.Χ.) στάθηκε ο εκφραστής της αντίθεσης του γερμανικού κόσμου στον Πάπα και εισηγητής της Θρησκευτικής Μεταρρύθμισης. Κατήγγειλε την διαστρέβλωση των αρχών του Χριστιανισμού και υποστήριξε την επιστροφή στην εκκλησία της εποχής των Αποστόλων, με

μοναδικό γνώμονα την ερμηνεία της Αγίας Γραφής.

Εικόνα 4. Ο Λεονάρντο ντα Βίντσι (1452-1519 μ.Χ.) συμπύκνωσε στο έργο του τις βασικές αρχές της Αναγέννησης. Ασχολήθηκε με κάθε γνωστό στην εποχή του τομέα του επιστητού και της τέχνης. Μηχανικός, φιλόσοφος, αρχιτέκτονας, μαθηματικός, ζωγράφος και γλύπτης, έχαιρε μεγάλου θαυμασμού σε όλη τη διάρκεια της ζωής του αλλά και μέχρι σήμερα. Η «Μόνα Λίζα» αποτελεί το αριστούργημά του, ένα έργο που ακόμη και στις μέρες μας προκαλεί τόσο τον θαυμασμό του κοινού όσο και την αντιπαράθεση των ειδικών σχετικά με την ερμηνεία του.

Εικόνα 5. Ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (1541-1614 μ.Χ.) ήταν σπουδαίος Έλληνας ζωγράφος της Αναγέννησης, που ανέπτυξε έναν τελείως προσωπικό τρόπο ζωγραφικής. Γεννήθηκε στην βενετοκρατούμενη Κρήτη και εργάστηκε στην Ιταλία και την Ισπανία.

Εικόνα 6. Ο Ραφαήλ (1483-1520 μ.Χ.) ανήκει στους κορυφαίους ζωγράφους της Αναγέννησης. Η «Σχολή των Αθηνών» αποτελεί ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά αναγεννησιακά έργα, καθώς συνιστά μία σαφή αποδοχή του συνόλου του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Στο κέντρο του πίνακα εικονίζονται ο Πλάτων και ο Αριστοτέλης, που εκφράζουν τις δύο διαφορετικές κατευθύνσεις της αρχαιοελληνικής σκέψης (Πλάτων-μυστικισμός/ Αριστοτέλης-λογική).

(Για ανάλυση του έργου βλ. <http://www.netschoolbook.gr/renraphael.html>).

Εικόνα 7. Ο Μητροπολίτης Νίκαιας Βησσαρίων (1408-1472 μ.Χ.) αποτέλεσε μία από τις εξέχουσες φυσιογνωμίες που μετέφεραν τη γνώση των ελληνικών στη Δύση κατά την Αναγέννηση. Ο Βησσαρίων αποκέρυξε την Ορθοδοξία και ασπάσθηκε το ρωμαιοκαθολικό δόγμα.

Εικόνα 8. Τα συχωροχάρτια υπήρξαν μία από τις εκφάνσεις της ηθικής παρακμής του ρωμαιοκαθολικισμού. Ήταν έγγραφα αφέσεις αμαρτιών, τις οποίες εξέδιδε η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία έναντι τιμήματος. Όσο μεγαλύτερη η αμαρτία που επεδίωκε ο πιστός να του συχωρηθεί, τόσο μεγαλύτερο ήταν το τίμημα. Η όλη λογική των συχωροχαρτιών στηρίχθηκε στην ωφελιμιστική ερμηνεία από τον Πάπα του «δεσμείν τε και λύειν», της δυνατότητας των επισκόπων να διαπιστώνουν τη μετάνοια του πιστού.

Εικόνα 9. Ο Μιχαήλ Άγγελος (1475-1564 μ.Χ.) ήταν μία πολυσιδής προσωπικότητα. Ασχολήθηκε με πολλούς τομείς της τέχνης. Αρχιτέκτονας, γλύ-

πης, ζωγράφος και ποιητής, ένας από τους κορυφαίους της Αναγέννησης. Παρότι ασχολήθηκε με πολλά κοσμικά και πρωτότυπα θέματα, ζωγράφισε και σχεδίασε και παραδοσιακά εκκλησιαστικά θέματα, δίνοντάς τους όμως μία νέα πνοή και προχωρώντας από το πνευματικό και υπερφυσικό, στο πραγματιστικό και υλικό, όπως δείχνει και ο πίνακας της «Δευτέρας Παρουσίας».

Επιπλέον πηγές

Δείγμα ουμανιστικής γραφής

«Τώρα μπορούμε να δούμε πώς ο Αριστοτέλης έφτασε να πει ότι αρχικά οι πρώτοι θεολόγοι και οι πρώτοι ποιητές ήταν ένα και το αυτό. Η ίδια η λέξη ποιητής αποτελεί απόδειξη ότι είχε δίκιο. Έρευνες έχουν πραγματοποιηθεί στην προέλευση της λέξης: και, παρόλο που οι θεωρίες διαφέρουν κάπως, τελικά η πιο λογική άποψη είναι αυτή: ότι στις πρώτες ημέρες, όταν οι άνθρωποι ήταν ακόμη αμόρφωτοι, αλλά είχαν έντονη την επιθυμία –η οποία αποτελεί μέρος της ίδιας της φύσης μας– να μάθουν την αλήθεια και, κυρίως, να μάθουν για το Θεό, άρχισαν να αισθάνονται σίγουροι ότι υπάρχει όντως κάποια ανώτερη δύναμη που ελέγχει τη μοίρα μας [...]. Ως εκ τούτου, σχεδίασαν με ακρίβεια μεγάλα κίρια, τους ναούς, καθώς και αφοσιωμένους λειτουργούς, στους οποίους έδωσαν το όνομα των ιερέων, ώστε αυτή η αίσθηση του σεβασμού να εκφράζεται, για να κερδίσει την εύνοια του Θεού με ευγενικά λόγια. Τα τραγούδια αυτά, έπαινοι ιεροί και ύμνοι, έπρεπε να είναι απομακρυσμένα απ' όλες τις μορφές του λόγου, που επικρατούν στην κοινή χρήση και στις υποθέσεις του κράτους, και προερχόμενα επιπλέον από τους αριθμούς, των οποίων η γοητεία να είναι ιδιαίτερη. Είναι βέβαιο ότι αυτό δεν θα γινόταν με τη γλώσσα που χρησιμοποιούσαν καθημερινά, αλλά με λόγο έντεχνο, προσεκτικά δουλεμένο και ασυνήθιστο. Έτσι λοιπόν, αυτή η μορφή γλώσσας, που ήταν κατ' αυτόν τον τρόπο επεξεργασμένη, ονομάστηκε στα ελληνικά «ποιητική» και, πολύ φυσικά, αυτοί που την χρησιμοποίησαν ποιητές».

Πετράρχης, Επιστολή περί της φύσεως της ποιήσεως προς τον αδελφό του Γεράρδο (<http://history.hanover.edu/texts/petrarch/pet13.html>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.**Από τις Γεωγραφικές Ανακαλύψεις στο Διαφωτισμό**

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ**Ειδικό διδακτικό στόχοι:**

Οι μαθητές επιδιώκεται:

1. Να γνωρίσουν για πρώτη φορά τους όρους Γεωγραφικές Ανακαλύψεις, Καπιταλισμός, Απολυταρχία και Διαφωτισμός και να κατανοήσουν, έστω και σε γενικές γραμμές, το περιεχόμενό τους. Η Απολυταρχία είναι δυνατό να παρουσιαστεί συγκριτικά με τις άλλες μορφές πολιτευμάτων, ώστε μέσα από τις διαφορές τους να οδηγηθεί ο μαθητής στην «ανακάλυψη» τόσο των παραμέτρων της, όσο και της έννοιας του πολιτεύματος εν γένει. Για τον Καπιταλισμό δεν απαιτείται ιδιαίτερη ανάλυση, παρά μόνο η επισήμανση πως πρόκειται για κυρίαρχο οικονομικό σύστημα έως και τις μέρες μας.
2. Να μάθουν τους σπουδαιότερους εξερευνητές και τους πιο γνωστούς επιστήμονες και λογίους του Διαφωτισμού.
3. Να κατανοήσουν, όσο είναι αυτό δυνατό, τη συμβολή των Γεωγραφικών Ανακαλύψεων και του Διαφωτισμού στη διαμόρφωση του σύγχρονου κόσμου.

Οι Γεωγραφικές Ανακαλύψεις των νεότερων χρόνων οδήγησαν στην κυριαρχία της Ευρώπης σε μία νέα ήπειρο, την Αμερική. Παράλληλα, επέκτειναν την οικονομική δυνατότητά της και συνετέλεσαν στη δημιουργία του καπιταλιστικού συστήματος, του κυρίαρχου οικονομικού συστήματος μέχρι τις μέρες μας.

Στον καπιταλισμό οι συναλλαγές γίνονται με χρήματα και όχι με ανταλλαγές προϊόντων. Δεύτερο χαρακτηριστικό του αποτελεί η συσσώρευση κεφαλαίου. Τρίτο γνώρισμα του καπιταλισμού αποτελούν οι μετοχικές εταιρείες. Ο ισχυρός συναγωνισμός της αγοράς και η τάση για το μέγιστο κέρδος υποχρεώνουν τους επιχειρηματίες να μη δημιουργούν προσωπικές-οικογενειακές επιχειρήσεις, αλλά να αγοράζουν μετοχές σε εταιρείες, στις οποίες μετέχουν και πολλοί άλλοι μέτοχοι. Έτσι, η επιχείρηση διαθέτει μεγαλύτερα κεφάλαια για διαφήμιση, αύξηση της παραγωγής και επέκταση του δικτύου της. Τέταρτο και τελευταίο κοινά αποδεκτό χαρακτηριστικό του καπιταλισμού συνιστά η επανεπένδυση του κέρδους στην επιχείρηση, με στόχο τη διαρκή ανάπτυξή της.

Το σπουδαιότερο πνευματικό κίνημα στην Ευρώπη του 18^{ου} αιώνα υπήρξε αναμφίβολα ο Διαφωτισμός. Οι ιδέες του επηρέασαν και εξακολούθουν να διαμορφώνουν τις κυρίαρχες ιδεολογικές τάσεις της εποχής μας.

Σχολιασμός πηγών και εικόνων

Πηγή 1. Η σχετική με τις νήσους Μπακάμες εγγραφή από το ημερολόγιο του Κολόμβου. Ο εξερευνητής δεν μπορεί να κρύψει την έκπληξή του για τον τρόπο ζωής των ιθαγενών. Ο Κολόμβος χρειάζεται μάρτυρες για να πιστοποιήσουν την προσάρτηση των εδαφών στο στέμμα της Καστίλης.

Πηγή 2. Ο Μοντεσκιέ (1689-1755 μ.Χ.) υπήρξε ο σπουδαιότερος πολιτειολόγος της εποχής του Διαφωτισμού. Σε αυτό το απόσπασμα παρουσιάζει την βασικότερη προϋπόθεση της δημοκρατίας, που δεν είναι άλλη από την πολιτική αρετή, την οποία ταυτίζει με την απόλυτη επιδίωξη του κοινού συμφέροντος, μπροστά στο οποίο κάθε πολίτης μιας δημοκρατίας οφείλει να θυσιάζει το ατομικό.

Εικόνα 1. Η ανακάλυψη-κατάκτηση του Νέου Κόσμου συνοδεύτηκε από την κυριαρχία των Ευρωπαίων αποίκων πάνω στους ιθαγενείς πληθυσμούς του. Βασικός παράγοντας σ' αυτή την εξέλιξη υπήρξε ο θρησκευτικός, με την επιβολή του καθολικισμού στη Νότια κυρίως Αμερική.

Εικόνα 2. Ο χάρτης παρουσιάζει την πορεία του Χριστόφορου Κολόμβου προς την Αμερική, την οποία ωστόσο ο ίδιος πραγματοποίησε σκοπεύοντας να ανακαλύψει έναν νέο δρόμο για τις Ινδίες. Ο Κολόμβος αναζητούσε τρόπο να φτάσει στη Νοτιοδυτική Ασία, από όπου μεταφέρονταν τα μπαχαρικά προς την Ευρώπη, ακολουθώντας δυτική πορεία ώστε να καταστεί ευκολότερη και λιγότερο δαπανηρή η μεταφορά τους στην Ισπανία. Ο συνήθης τρόπος μεταφοράς τους ήταν διά ξηράς προς τα ανατολικά, από όπου τα παραλάμβανε η Βενετία και τα διοχέτευε στις ευρωπαϊκές χώρες καρπούμενη τεράστιο οικονομικό όφελος.

Εικόνα 3. Ένας από τους χώρους, όπου καλλιεργήθηκε ο Διαφωτισμός, υπήρξε το λεγόμενο φιλολογικό σαλόνι. Ήταν η συγκέντρωση, συνήθως στο σπίτι κάποιου μεγαλοαστού ή αριστοκράτη, ανθρώπων του πνεύματος, οι οποίοι αντάλλασαν απόψεις προκειμένου να καταλήξουν σε φιλοσοφικά, ηθικά και φιλολογικά συμπεράσματα. Στις συγκεντρώσεις αυτές, όπως φαίνεται και στην εικόνα, συμμετείχαν και γυναίκες. Μάλιστα, κάποια από τα γνωστά παρισινά σαλόνια του τύπου αυτού τα διατηρούσαν εύπορες κυρίες της ανώτερης κοινωνικής τάξης.

Εικόνα 4. Ο Λοκ (1632-1704 μ.Χ.) υπήρξε ο πρωιμότερος φιλόσοφος του Διαφωτισμού και ο κύριος εισηγητής του. Σε αντίθεση με τον Βολταίρο, τον Ρουσσώ και τον Μοντεσκιέ που ήταν Γάλλοι, ο Λοκ γεννήθηκε στην Αγγλία. Θεωρείται πατέρας του εμπειρισμού, θεωρία που πρέσβευε πως οι άνθρωποι γεννιούνται χωρίς κάποια έμφυτη γνώση, «*tabula rasa*» και οι γνώσεις τους προέρχονται από την εμπειρία και τις αισθήσεις. Καταπίαστηκε κι αυτός με πολιτικά ζητήματα, αναζητώντας την ιδανική διακυβέρνηση. Βασικές ιδέες που εισήγαγε ήταν το δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την ιδιοκτησία καθώς και η διακυβέρνηση του κράτους με τη συγκατάθεση των κυβερνωμένων, στις οποίες βασίζονται οι κεντρικές ιδέες του Διαφωτισμού αλλά και η Αμερικανική και η Γαλλική Επανάσταση.

Εικόνα 5. Ο Βολταίρος (1694-1778 μ.Χ.) ήταν ένας από τους πλέον διάσημους εκπροσώπους του Διαφωτισμού. Προσωπικός φίλος καλλιεργημένων μοναρχών της εποχής του, υπήρξε ο ιδεολογικός υποστηρικτής των ατομικών ελευθεριών και του φιλελευθερισμού.

Εικόνα 6. Ο Ρουσσώ (1712-1778 μ.Χ.) στάθηκε ένας από τους κορυφαίους φιλοσόφους του Διαφωτισμού. Η σκέψη του μπορεί να χαρακτηριστεί επαναστατική και ιδιαίτερα πρωτότυπη. Υποστήριξε πως ανάμεσα στους άρχοντες και στο λαό υφίσταται ένα κοινωνικό συμβόλαιο, του οποίου τους όρους (με κυριότερο τη χρηστή διοίκηση και την εξασφάλιση της ευημερίας) οι άρχοντες πρέπει να εφαρμόζουν. Σε διαφορετική περίπτωση, ο λαός μπορεί να μην τους υπακούει.

Εικόνα 7. Ο Νεύτων (1643-1727) θεωρείται «πατέρας» της Φυσικής, αφού διατύπωσε τον περίφημο νόμο της βαρύτητας.

Εικόνα 8. Ο περίπλους της γης, που πραγματοποίησε ο Μαγγελάνος (1480-1521 μ.Χ.), υπήρξε το πρώτο καταγεγραμμένο ταξίδι του ανθρώπου σε ολόκληρο τον πλανήτη. Κατέδειξε τη δυνατότητα του ανθρώπου να φτάσει σε κάθε γωνιά της –μέχρι τότε άγνωστης σε πολλά της σημεία– γης.

Επιπλέον πηγές

1. Η διαφωτιστική επεξεργασία της αριστοτελικής διάκρισης των εξουσιών

«Σε κάθε πολιτεία, υπάρχουν τρεις κλάδοι εξουσίας: Η νομοθετική, η εκτελεστική, σε σχέση με τα πράγματα που εξαρτώνται από το δίκαιο των εθνών, και η δικαστική εξουσία, σε ό, τι αφορά τα πράγματα που εξαρτώνται από το

αστικό δίκαιο. [...] Τα περισσότερα βασίλεια στην Ευρώπη απολαμβάνουν μια μετριοπαθή διακυβέρνηση, επειδή ο πρίγκιπας, που ασκεί τις δύο πρώτες εξουσίες, αφήνει την τρίτη στους υπηκόους του. Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, όπου οι τρεις αυτές εξουσίες είναι ενωμένες στο πρόσωπο του Σουλτάνου, οι υπήκοοί του σενάζουν υπό το βάρος μιας τόσο τρομακτικής καταπίεσης».

Μοντεσκιέ, *Το πνεύμα των Νόμων* (<http://www.historywiz.com/montesquieu.htm>).

2. Τι είναι ο Διαφωτισμός;

«Αν ερωτηθούμε: “Ζούμε σε μία φωτισμένη εποχή;”, η απάντηση είναι, “Όχι”, αλλά εμείς ζούμε στην εποχή του Διαφωτισμού. Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, λείπουν πολλά που εμποδίζουν τους ανθρώπους από το να είναι ή να μπορέσουν να γίνουν εύκολα ικανοί να χρησιμοποιήσουν σωστά τη λογική τους σε θρησκευτικά θέματα, με βεβαιότητα και χωρίς εξωτερικές επιρροές. Αλλά από την άλλη πλευρά, έχουμε σαφείς ενδείξεις ότι το πεδίο τώρα έχει ανοιχθεί, στο οποίο οι άνθρωποι μπορούν ελεύθερα να ασχοληθούν με αυτά τα πράγματα και ότι τα εμπόδια στη γενική διαφώτιση ή η αποδέσμευση από την αυτο-εποπεία που επιβλήθηκε σιγά-σιγά, μειώνονται. Από αυτή την άποψη, αυτή είναι η εποχή του Διαφωτισμού ή ο αιώνας του Φρειδερίκου (της Πρωσίας)».

Καντ, *Τι είναι ο Διαφωτισμός;* (<http://www.historywiz.com/kant.htm>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

Η Αμερικανική και η Γαλλική Επανάσταση

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Ειδικοί διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές επιδιώκεται:

1. Να γνωρίσουν για πρώτη φορά τους όρους Αμερικανική Επανάσταση, Γαλλική Επανάσταση και να κατανοήσουν, έστω και σε γενικές γραμμές, το περιεχόμενό τους. Να αντιληφθούν δηλαδή την κοινωνική και εθνική διάσταση των επαναστάσεων αυτών, ώστε αργότερα να εντάξουν και την Ελληνική Επανάσταση στο ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο.
2. Να κατανοήσουν, όσο είναι αυτό δυνατό, τη σημασία των δύο επαναστάσεων για την κατοπινή εξέλιξη του κόσμου.

Σε αυτήν την ενότητα επιχειρείται μία σύντομη παρουσίαση των δύο σπουδαιότερων επαναστάσεων του 18^{ου} αιώνα, της Αμερικανικής και της Γαλλικής. Η πρώτη δημιούργησε ένα νέο κράτος, τις Η.Π.Α., που ανεξαρτητοποιήθηκε από τη μητρόπολή του, την Αγγλία. Αυτό το νέο κράτος βασισμένο σε μία νέα εθνική ταυτότητα, εκείνη του Αμερικανού, κατόρθωσε σε λιγότερο από δύο αιώνες να καταστεί υπερδύναμη.

Η Γαλλική Επανάσταση οδήγησε στην επικράτηση του πολιτικού συστήματος της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, το οποίο υποκατέστησε την απολυταρχία. Ο κοινοβουλευτισμός, βέβαια, προϋπήρχε τόσο στην Αγγλία όσο και στην Αμερική, έλαβε ωστόσο νέα χαρακτηριστικά γνωρίσματα λόγω των επιρροών που δέχθηκε από τις ιδεολογικές ζυμώσεις στους κόλπους των Γάλλων επαναστατών.

Σχολιασμός πηγών και εικόνων

Πηγή 1. Το απόσπασμα από τη Διακήρυξη της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας αναφέρεται στα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα της Ισότητας, της Ζωής, της Ελευθερίας και της Ευτυχίας.

Πηγή 2. Η γαλλική εκδοχή των παραπάνω δικαιωμάτων. Το πρώτο άρθρο της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη εστιάζεται στην αξία του δικαιώματος της Ελευθερίας και στη σύνδεσή του με αυτό της Ισονομίας.

Το δεύτερο άρθρο αναφέρεται γενικά στα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα. Το τρίτο άρθρο τονίζει ότι πηγή κάθε εξουσίας δεν είναι άλλη από το έθνος, το λαό δηλαδή κάθε κράτους.

Εικόνες 1-2. Ο Μέγας Ναπολέων (1769-1821 μ.Χ.) ξεκίνησε τη σταδιοδρομία του ως αξιωματικός του στρατού της Γαλλικής Επανάστασης αλλά, αποκτώντας απόλυτη εξουσία, κατέκτησε με τους πολέμους πολύ μεγάλο μέρος της Ευρώπης –ακόμη και τα Επτάνησα για ένα διάστημα– και ανακήρυξε τον εαυτό του αυτοκράτορα. Αυτό δεν μπόρεσε να γίνει ποτέ αποδεκτό απ’ όλους τους ευρωπαϊκούς βασιλικούς οίκους, καθώς ο Ναπολέων δεν είχε αριστοκρατική καταγωγή. Οι εσεμμένοι της Ευρώπης εκμεταλλεύθηκαν την αντιπάθειά τους για το Ναπολέοντα και τις επεκτατικές του βλέψεις, προκειμένου να υπονομεύσουν τα συμφέροντα της Γαλλίας. Έτσι, ένωσαν τις δυνάμεις τους σχηματίζοντας διαδοχικά επτά αντιγαλλικούς συνασπισμούς. Κατάληξη και κορύφωση των πολεμικών αναμετρήσεων ανάμεσα στο Ναπολέοντα και τους συνασπισμένους μονάρχες, που έμειναν γνωστοί ως Ναπολεόντειοι Πόλεμοι, υπήρξε η μάχη του Βατερλό, στην οποία ο Ναπολέων γνώρισε τη συντριβή.

Εικόνα 3. Η Διακήρυξη της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας υπήρξε, πέρα από ένα κείμενο με πρωτοπόρες κοινωνικές ιδέες, και η επίσημη αρχή ενός μοναδικού φαινομένου. Η αποικία (ΗΠΑ) στράφηκε εναντίον της μητρόπολης (Αγγλία), πέτυχε την ανεξαρτησία της και κατόρθωσε μέσα σε δύο αιώνες να καταστεί υπερδύναμη.

Εικόνα 4. Ο Τόμας Τζέφερσον (1743-1826 μ.Χ.) διετέλεσε τρίτος πρόεδρος των ΗΠΑ (1801-1809). Ήταν ο κύριος συντάκτης της Διακήρυξης της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας.

Εικόνα 5. Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη υπήρξε ένα κείμενο-σύμβολο για τη Γαλλική Επανάσταση, καθώς προέβαλε τα ανθρώπινα δικαιώματα, για τη διεκδίκηση των οποίων αγωνίστηκαν οι Γάλλοι επαναστάτες.

Εικόνα 6. Το σύνθημα «Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφότητα» υπήρξε αίτημα της Γαλλικής Επανάστασης. Μέχρι τότε η φεουδαρχική ιεραρχία έθετε τους ευγενείς πάνω απ’ όλους τους μη έχοντες αριστοκρατική καταγωγή, θεσμοθετώντας και ενισχύοντας έτσι την ανισότητα και την ανελευθερία εις βάρος των αστών και του λαού.